GEC S6-01(M/P)
Exam Code: ECP6A/ECM6A

ভাৰতীয় অৰ্থনীতি

ষষ্ঠ ষাণ্মাসিক

অৰ্থ বিজ্ঞান

খণ্ড ঃ ২

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

অধ্যাপক মাধুর্য প্রসাদ বেজবৰুৱা, অর্থনীতি বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
অধ্যাপক নিচাৰ আহমেদ বৰুৱা, অর্থনীতি বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
ড° গৌতম মজুমদাৰ, অর্থনীতি বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

সমন্বয়ৱক্ষীঃ ভাস্কৰ শর্মা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৱিহণা যোগাইছে*
৮, ৯	**ড° স্বাৰেৰা ইছলাম** কে. চি. দাস কর্মাচ কলেজ, (অৱসৰপ্রাপ্ত)
১০, ১২	**শ্রীমতী পায়েল প্রিয়া কাশ্যপ** ত্যাগবীৰ হেম বৰুৱা মহাবিদ্যালয়, জামুগুৰিহাট
১১	**শ্রীস্বৰূপ শর্মা** দক্ষিণ কামৰূপ মহাবিদ্যালয়, মির্জা
১৩	**ড° সম্পূর্ণা ভূঞা** জি. আই. এম. টি, গুৱাহাটী
১৪, ১৫	**ড° গৌতম মজুমদাৰ** অর্থনীতি বিভাগ, কটন বিশ্ববিদ্যালয়

ভাষান্তৰকাৰী ঃ

গিৰীন্দ্র শইকীয়া (অধ্যায় ৮, ৯, ১৪, ১৫), গুৱাহাটী
অদীপ কুমাৰ ফুকন (অধ্যায় ১০, ১৩), ডাইৰেক্টৰ, নর্থ ইষ্ট ব্রিজ, গুৱাহাটী
শ্রীস্বৰূপ শর্মা (অধ্যায় ১১), দক্ষিণ কামৰূপ মহাবিদ্যালয়, মির্জা
কৰিশ্মা শর্মা (অধ্যায় ১২), ডিমাকুছি মহাবিদ্যালয়

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা	ঃ	**অধ্যাপক খুৰচেদ আলম** (অৱসৰপ্রাপ্ত) (অধ্যায় ৮, ৯, ১৪, ১৫) অর্থনীতি বিভাগ, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয় **ভাস্কৰ শর্মা,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয় (অধ্যায় ১০-১৩)
ভাষা সম্পাদনাঃ (মূল ইংৰাজী)	ঃ	**অধ্যাপক ৰবীন গোস্বামী,** (অধ্যায় ৮, ৯, ১৪, ১৫), প্রাক্তন জ্যেষ্ঠ শৈক্ষিক পৰামর্শদাতা, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
(অসমীয়া)	ঃ	**ভাস্কৰ শর্মা, মৃণাল জ্যোতি গোস্বামী,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়
গাঁথনিক সম্পাদনা	ঃ	**ভাস্কৰ শর্মা,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

জানুৱাৰী, ২০২০
ISBN:

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী - ৭৮১০১৭,
উপ-মুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিছপুৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১০০৬
Web : www.kkhsou.in

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
দূৰ শিক্ষা ব্যুৰো, বিশ্ববিদ্যালয় অনুদান আয়োগৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

বিষয়সূচী

পৃষ্ঠা নম্বৰ

অধ্যায় ৮ ঃ ভাৰতীয় উদ্যোগ ঃ উন্নয়নমূলক পৰিক্ৰমা ১৩৯-১৫৭

ভাৰতৰ ঔদ্যোগিক বিকাশৰ কৌশল; স্বাধীনতাৰ পাছৰ সময়ছোৱাৰ ঔদ্যোগিক বিকাশ আৰু ঔদ্যোগিক উৎপাদনৰ ধাৰা ঃ স্বাধীনতাৰ পাছৰ সময়ছোৱাত ঔদ্যোগিক বিকাশ, স্বাধীনতাৰ পাছৰ সময়ছোৱাত ঔদ্যোগিক উৎপাদনৰ ধাৰা; ভাৰতত ঔদ্যোগিকৰণৰ সমস্যা; ঔদ্যোগিক নীতিৰ প্ৰস্তাৱ, ১৯৫৬; ১৯৯১ চনৰ পূৰ্বৱৰ্তী ঔদ্যোগিক অনুজ্ঞা-পত্ৰ নীতিসমূহ; নতুন ঔদ্যোগিক নীতি, ১৯৯১

অধ্যায় ৯ ঃ ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ উদ্যোগ আৰু ঔদ্যোগিক ৰুগ্নতা ১৫৮-১৭০

ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ সংজ্ঞা আৰু সংশ্লিষ্ট পৰিভাষা; ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ ভূমিকা; ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগ সম্পৰ্কে চৰকাৰী নীতি; ভাৰতত ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ সমস্যাৱলী আৰু তাৰ সমাধানমুখী পদক্ষেপ ঃ ক্ষুদ্ৰ উদ্যোগৰ সমস্যাৱলী, প্ৰতিকাৰমূলক ব্যৱস্থা

অধ্যায় ১০ ঃ ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত তৃতীয় খণ্ডৰ ভূমিকা ১৭১-১৮৭

সেৱা খণ্ড; ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত তৃতীয় খণ্ডৰ পৰিৱৰ্তনশীল ভূমিকা; তথ্য-প্ৰযুক্তি আৰু অন্য সেৱা খণ্ডবোৰৰ শেহতীয়া বিকাশ; সেৱা খণ্ডৰ প্ৰধান সমস্যাবোৰ; পৰামৰ্শমূলক নীতি-নিয়ম

অধ্যায় ১১ ঃ ভাৰতবৰ্ষৰ বিত্তীয় খণ্ড ১৮৮-২০৩

ভাৰতবৰ্ষত বাণিজ্যিক বেংক ঃ বাণিজ্যিক বেংকৰ পৰিবৰ্তিত ভূমিকা; আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংক ঃ আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংকৰ প্ৰগতি, ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত আঞ্চলিক গ্ৰাম্য বেংকৰ ভূমিকা; ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংক ঃ ভাৰতীয় ৰিজাৰ্ভ বেংকৰ উন্নয়নমূলক ভূমিকা; ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত অনা-বেংক বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানৰ ভূমিকা; বিত্তীয় বজাৰত আৰম্ভ কৰা প্ৰধান সংস্কাৰ সমূহ

অধ্যায় ১২ ঃ অসংগঠিত খণ্ড, শ্ৰম আইন আৰু শ্ৰম নীতি ২০৪-২৩২

অসংগঠিত খণ্ড আৰু ভাৰতৰ অসংগঠিত অৰ্থনীতি ঃ অসংগঠিত খণ্ডৰ আকাৰ, অসংগঠিত খণ্ডৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ, অসংগঠিত খণ্ডৰ প্ৰধান সমস্যা সমূহ, সমাধানৰ উপায়সমূহ; ভাৰতৰ কৃষি শ্ৰমিক সকলৰ সাম্প্ৰতিক অৱস্থা; ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰাম্য শ্ৰম আয়োগৰ প্ৰধান পৰামৰ্শাৱলী; ঔদ্যোগিক শ্ৰমিক ঃ সংজ্ঞা, ঔদ্যোগিক শ্ৰমিকৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ, ভাৰতত মজদুৰ সংঘৰ আন্দোলন; ভাৰতত মজদুৰ সংঘৰ উত্থান, ভাৰতত মজদুৰ সংঘৰ দুৰ্বলতা সমূহ; ঔদ্যোগিক বিবাদ ঃ ঔদ্যোগিক বিবাদৰ কাৰণসমূহ, ঔদ্যোগিক বিবাদ নিষ্পত্তি; শ্ৰমিকৰ কল্যাণৰ বাবে সূচনা কৰা সামাজিক নিৰাপত্তাৰ উপায় সমূহ; শ্ৰম বজাৰৰ সমস্যাৱলী আৰু সমাধানৰ উপায় সমূহ ঃ শ্ৰম বজাৰৰ সংজ্ঞা, শ্ৰম বজাৰৰ সমস্যাৱলী, সমাধানৰ উপায় সমূহ

অধ্যায় ১৩ ঃ উন্নয়নৰ বাবে পৰিকল্পনা ২৩৩-২৫২

পৰিকল্পনাৰ কিছু প্ৰাৰম্ভিক ধাৰণা ঃ পৰিকল্পনাৰ প্ৰয়োজনীয়তা, পৰিকল্পনাৰ প্ৰকাৰসমূহ; ভাৰতত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা ঃ পৰিকল্পনা আয়োগ, নীতি আয়োগ, ৰাষ্ট্ৰীয় উন্নয়ন

পৰিষদ; অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ সামগ্ৰিক উদ্দেশ্যাৱলী; ভাৰতৰ পৰিকল্পনাৰ এক ৰূপৰেখাঃ সফলতা আৰু বিফলতা সমূহ; দ্বাদশ পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনা (২০১২-১৭)ঃ পৰিকল্পনাৰ প্ৰধান উদ্দেশ্যাৱলী, পৰিকল্পনাৰ লক্ষ্যনীয় লক্ষ্যসমূহ, দ্বাদশ পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ অধীনত অৰ্থনীতিৰ বিভিন্ন খণ্ড উন্নয়নৰ ধৰণ, বিগত পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাৰ লক্ষ্য আৰু সফলতাসমূহঃ সমালোচনাত্মক মূল্যায়ন

অধ্যায় ১৪ ঃ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ আৰু বিশ্বায়ন ২৫৩-২৬৬

১৯৯১ৰ অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ পূৰ্বৰ অৰ্থনৈতিক সংকট; ১৯৯১ৰ নতুন অৰ্থনৈতিক নীতি; অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰৰ পৰৱৰ্তীকালত পৰা ভাৰতীয় অৰ্থনীতি

অধ্যায় ১৫ ঃ বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থা আৰু ভাৰতৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পৰ্ক ২৬৭-২৭৮

বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থা আৰু ইয়াৰ কাৰ্যাৱলী; বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ অধীনত বলৱৎ হোৱা চুক্তি; ভাৰতৰ সৈতে বিশ্ব বাণিজ্য সংস্থাৰ সম্পৰ্ক

খণ্ড পৰিচয়

পাঠ্যবিষয়ৰ এইটো হ'ল দ্বিতীয় খণ্ড আৰু ইয়াত আঠটা অধ্যায় সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। খণ্ডটিৰ প্ৰথম অধ্যায়টিত অৰ্থাৎ পাঠ্যবিষয়ৰ অষ্টম অধ্যায়টিত ভাৰতীয় উদ্যোগ, বিশেষকৈ ইয়াৰ বিকাশ আৰু কৰ্মনীতি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। অষ্টম অধ্যায়টিৰ আলোচ্য বিষয় হ'ল ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ উদ্যোগ আৰু ঔদ্যোগিক ৰুগ্নতা। এই অধ্যায়টি অধ্যয়নৰ অন্তত ভাৰতৰ ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ উদ্যোগ খণ্ডটিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব। নৱম অধ্যায়টিৰ আলোচ্য বিষয় হ'ল ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ উদ্যোগ আৰু ঔদ্যোগিক ৰুগ্নতা। এই অধ্যায়টি অধ্যয়নৰ অন্তত ভাৰতৰ ক্ষুদ্ৰ আৰু কুটীৰ উদ্যোগ খণ্ডটিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব। দশম অধ্যায়ত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত সেৱা খণ্ডৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াত, সেৱা খণ্ডটোৰ শেহতীয়া বিকাশ আৰু প্ৰধান সমস্যা সমূহ আলোচনা কৰা হৈছে। একাদশ অধ্যয়টিত বিত্তীয় খণ্ড সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যয়টিত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত বিত্তীয় খণ্ডৰ ভূমিকা আৰু লগতে ইয়াৰ প্ৰধান সমস্যা সমূহ আলোচনা কৰা হৈছে। দ্বাদশ অধ্যয়টিৰ ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত অসংগতিত খণ্ডৰ বিভিন্ন সমস্যাসমূহ আলোচনা কৰা হৈছে। ইয়াৰ পৰৱৰ্তী অধ্যয়টিত উন্নয়নত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ ভূমিকা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। ত্ৰয়োদশ অধ্যায়টিত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনা সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে। এই অধ্যায়টিৰ জৰিয়তে ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত অৰ্থনৈতিক পৰিকল্পনাৰ সামগ্ৰিক ভূমিকা সম্পৰ্কে অৱগত হোৱাৰ উপৰি সাম্প্ৰতিক পঞ্চবাৰ্ষিক পৰিকল্পনাখনৰ বিভিন্ন দিশ সম্পৰ্কে জ্ঞাত হ'ব। খণ্ডটিৰ বাকী দুটা অধ্যায় (অৰ্থাৎ চতুৰ্দশ আৰু পঞ্চদশ অধ্যায়)ত পৰিৱৰ্তিত বিশ্ব অৰ্থনীতিৰ প্ৰেক্ষাপটত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ সাম্প্ৰতিক সমস্যা আৰু সম্ভাৱনাৰাজি সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব। এই দুটি অধ্যায়ত অৰ্থনৈতিক সংস্কাৰ আৰু বিশ্বায়নৰ পৰিপেক্ষিতত ভাৰতীয় অৰ্থনীতিৰ পৰিৱৰ্তিত পৰিস্থিতি, সম্ভাৱনা আৰু প্ৰত্যাহ্বান সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা হৈছে।

এই পাঠ্যবিষয়টি অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ লগে লগে সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব পাৰে। এইবোৰে আপোনাক মূল পাঠত উল্লেখ কৰা দৰকাৰী ধাৰণাসমূহ সৰল অৰ্থত বুজি পোৱাত সহায় কৰিব। 'জনা উচিত' বাকচবোৰৰ যোগে আপুনি মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূৰ্ণ তথ্যৰ বিষয়ে জ্ঞান লাভ কৰিব। 'অনুশীলনী' সমূহে আপোনাৰ অধ্যয়ন অধিক সক্ৰিয় আৰু ফলপ্ৰসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, প্ৰতিটো শাখাৰ অধ্যয়নৰ অন্তত 'অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ' যোগে আগবঢ়োৱা প্ৰশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্ৰগতি সম্পৰ্কে আপোনাক স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা প্ৰদান কৰিব। অধ্যয়নৰ লগে লগে উক্ত প্ৰশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহ লিখি অধ্যায়টিৰ শেষত দিয়া 'অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান' ৰ উত্তৰসমূহৰ সৈতে ৰিজাই চোৱাটো অধিক লাভদায়ক হ'ব।